

Sahib Hadis Bulunmayan Konular

yazar Enbiya Yıldırım
(Ankara: Otto Yayınları, 2017)

The Topics without Şahîh Hadith, written by Enbiya Yıldırım
(Ankara: Otto Publishing, 2017)

Değerlendiren | Reviewed by
Zehra Korkmaz

Y. Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Master Student, Sakarya University
Sosyal Bilimler Enstitüsü Graduate School of Social Sciences
Hadis Ana Bilim Dalı Department of Hadith
Sakarya | Türkiye Sakarya | Turkey
zehra.korkmaz0060@gmail.com orcid.org/0000-0001-7495-8594

Atıf | Cite as

Korkmaz, Zehra. "*Sahih Hadis Bulunmayan Konular*, yazar Enbiya Yıldırım (Ankara: Otto Yayınları, 2017) [*The Topics without Sahih Hadith*, written by Enbiya Yıldırım (Ankara: Otto Publishing, 2017)]". *Tokat İlmîyat Dergisi* 8/1 (Haziran 2020), 439-444.

Copyright ©

Published by Tokat Gaziosmanpaşa University Faculty of Islamic Sciences.
Tokat | Turkey.

<https://dergipark.org.tr/ilmiyat>

Hadis ilmi, *Kuran'ı-Kerim*'den sonra İslam dininin ikinci ana kaynağı olmuştur. Müslümanlar, hadis ilminin bu konumundan dolayı Hz. Peygamber zamanından itibaren bu ilme alaka duymuşlar ve ehemmiyet vermişlerdir. Nitekim ashâb-ı kirâm, Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerini sonraki nesillere sağlam bir şekilde aktarmak için üstün bir çaba göstermişlerdir. Ancak İslam tarihinde sahâbe döneminin sonlarına doğru Hz. Osman'ın şehadetinin yol açtığı büyük fitneyle başlayan hadis uydurmacılığı faaliyetleri Hz. Ali döneminde yaşanan Cemel ve Siffin vakaları ile artarak devam etmiştir. Bu sebeple sahâbe neslinden sonra gelen tâbiûn tabakası hadis ilminin karşı karşıya kaldığı bu fitne ile olan mücadelelerinde aşırı derecede hassas davranmışlardır. Nitekim bu hususta Muhammed b. Sîrîn (öl. 110/729); “Önceleri isnâdı sormazlardı. Fitne ortaya çıktıktan sonra hadis rivayet edenlere ‘Bize râvilerinizin ismini söyleyin!’ dediler ve sünnet ehline bakılıp hadisleri alınmaya, bidat ehline bakılıp hadisleri reddedilmeye başlandı” demiştir. Hadis ilminin karşı karşıya kaldığı bu tehlikeyi çok erken dönemde fark eden muhaddisler, hadis rivayet eden kimselerden rivayetlerinin isnadını sormayı hadis ilminin ayrılmaz bir parçası olarak görmüşler ve senedsiz hadis rivayetini binaya merdivensiz çıkmaya çalışmakla eşdeğer görmüşlerdir.

Hadis ilmi; hadislerin tespiti, tedvini ve tasnifi gibi merhalelerden geçerek temelde rivâyetu'l-hadîs ve dirâyetu'l-hadîs olmak üzere iki ana kola ayrılmıştır. Usûlü'l-hadîs olarak da isimlendirilen dirâyetu'l-hadîs, rivayetlerin kabul ve red açısından ele alındığı koldur. Hz. Peygamber'e isnad edilen rivayetler, hadis âlimlerinin dakîk tetkiklerinin ardından makbul ya da merdud olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'e aidiyeti kesinleşmiş rivayetler sahih hadis olarak nitelendirilirken bunun dışında kalan rivayetler hasen, zayıf ve mevzû hadis kapsamına girmiştir. Rivayetlerin en tehlikeli türü olan mevzû hadis, çeşitli sebeplerle Hz. Peygamber'e yalan olarak isnad edilen asılsız ve uydurulmuş sözlere denilmektedir. Bu tür sözler, bir sened ve metne sahip olmalarından ötürü hadis olarak nitelendirilmiştir. Hz. Peygamber'in bizzat kendisi hadis uydurma işinin tehlikesine dikkat çekmiştir. Kendisinden lafzen mütevâtir olarak nakledilen “Kim benim adıma bilerek yalan isnad ederse cehenemdeki yerine hazırlansın” rivayetiyle meselenin ehemmiyetini dile getirmiştir. Ancak bu ikaza ve muhaddislerin titiz çalışmalarına rağmen hadis uydurma faaliyetleri devam etmiştir.

Geniş bir literatüre sahip olan mevzû hadisler konusunda yazılan bir-

çok eser incelendiğinde, birbirinden farklı grupların çeşitli niyetlerle uydurduğu hadislerin genellikle sahih hadis bulunmayan konularda rivayet edildiği görülmektedir. Geçmişte mevzû hadislere dair yazılan eserlerin amaçları arasında mevzû hadislerin tanınması, mevzû hadis rivayet eden râvilerin tanınması, hadis uydurmanın sebepleri ve hangi konularda hadisler uydurulduğu gibi meselelerin ele alındığı bilinmektedir. Bununla beraber özel olarak “sahih hadis bulunmayan konulara” dair rivayetlerin de müstakil çalışmalarla kaleme alındığı görülmektedir. Hz. Peygamber’in vefatının ardından bir asır geçmeden başlayan hadis uydurma faaliyeti tarih boyunca devam etmiş ve hâlâ da devam etmektedir. Hadis uydurmacılığı karşısında hadis âlimleri tarih boyunca teyakkuzda olmuş ve bunun bir neticesi olarak da mevzû hadislere yönelik çok sayıda eser ortaya koymuşlardır.

Hadis ilminin değerinin tartışılır hale geldiği günümüzde de birçok ilim adamı mevzû hadislere dair eserler kaleme almıştır. Bunlardan Enbiya Yıldırım tarafından yayına hazırlanan *Sahih Hadis Bulunmayan Konular* adlı kitap, esasında mevzû hadisleri tanıtmayı amaçlayan bir eser olarak ilim dünyasına kazandırılmıştır. Yıldırım’ın bu eseri gerek akademik çevrelerin gerek akademik tahsilde bulunmamış okuyucuların anlayıp istifade edebileceği şekilde derli-toplu olarak yazılmıştır. Tanıtımı yapılacak olan bu kitap, Yıldırım’ın daha önce kaleme aldığı *Hadis Problemleri* adlı kitabının bir bölümünün genişletilmiş hâli olarak okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

Sahih Hadis Bulunmayan Konular adlı küçük hacimli bu eser, giriş ve kitabiyât kısmından oluşmaktadır. Yazarın kitabında “Giriş” kısmından sonra “Birinci Bölüm” şeklinde bir kısma yer vermemiş olması noksanlık olarak göze çarpmaktadır. Kitap, “Giriş” başlığı altında; 1. Sahih Hadis Bulunmayan Konulara Dair Müstakil Çalışmalar, 2. Sahih Hadis Bulunmayan Konuların Toplandığı Ana Başlıklar adlı iki kısımda ele alınmıştır. Eser bu haliyle giriş bölümünün devamı şeklinde bir görünüm arz etmektedir (s. 10, 13). Oysa kitabın en azından Giriş, Birinci Bölüm ve Sonuç bölümünden oluşması beklenirdi. Ancak yazarın ele aldığı konu ve eserin yazılış amacı göz önüne alındığında kitapta birden fazla “Bölüm” ihtiyaç duyulmamıştır. Dolayısıyla “İkinci Bölüm” olmayan eserde “Birinci Bölüm” de gerek yoktur. O halde yazardan kitabına “Giriş” kısmından sonra “Ana Başlık” adı altında bir bölüm koyması ve 1 ve 2 numaralı başlıkları da bu bölümde ele almış olması beklenirdi. Zira eser bu şekliyle daha kullanışlı

bir görünüm arz ederdi. Kitapta göze çarpan bir diğer noksanlık ise “Sonuç” kısmının olmamasıdır. Eser her ne kadar okuyucu için sonuca ihtiyaç bırakmayacak derecede anlaşılır olsa da müellifin konuya dair çıkarımlarını bir iki paragrafta ifade etmesi daha uygun olurdu.

Yıldırım, 2 numaralı başlık altında kitabın yazılış amacını oluşturan sahih hadis bulunmayan konuları ve rivayetleri ele almıştır. Onun, bu bölümde zikrettiği rivayetlerin konu sıralamasını kısmen “Câmi” türü eserlerin tertibine uygun olarak yazmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Zira eserin ana omurgasını oluşturan bu bölüm “iman-amel” bahsinden “diğer konular” bahsine kadar otuz altı alt başlıktan oluşmaktadır. Bu otuz altı konu başlığı altında sahih hadis bulunmayan konuların yüz seksen beş madde sıralanması eserin ansiklopedik bir görünüme sahip olmasını sağlamış ve eserden istifadeyi kolaylaştırarak görsellik katmıştır. Yıldırım, ilk defa 2015 yılında yayınlanmış olan bu kitabının 2017 yılında genişletilmiş olan ikinci baskısına “Şehitler” ve “Cinsel Konular” adlı iki alt başlığı daha eklemiş ve “Kuran”, “Melekler”, “Namaz”, “İrklar, Lisanlar”, “Şehirler” ve “Yemek” bahislerine de yeni bazı rivayetleri almıştır. Küçük hacmine rağmen geniş bibliyografyaya sahip olan eserin ikinci baskısında daha da zenginleştiği dikkat çekmektedir.

Kitapta hakkında sahih hadis bulunmayan konulara dair rivayetlerin ve meselelerin çoğunlukla halk arasında, bir mezheb içerisinde ya da bir tarikat zümresi içerisinde meşhur olan fakat aslı bulunmayan rivayetlerden oluştuğu görülmektedir. Yazarın bu rivayetlerin hepsini tek tek vermek yerine bazen bir konu hakkında örnek rivayet zikretmek suretiyle bazen de o konu hakkında “Bütün rivayetler asılsızdır” gibi toplu değerlendirmelerde bulunarak konuyu anlaşılır bir şekilde ifade etmeye çalıştığı görülmektedir. Mesela “Çocuk edinmeyi kötüleyen hadisler mevzûdur” (s. 65), “Habeşîleri, zencileri kötüleyen hadislerin tamamı mevzûdur” (s. 80), “Yemeğe tuzla başlamakla ilgili hadis yoktur” (s. 96) şeklinde bir konuda gelen rivayetlerle ilgili toplu değerlendirmede bulunmuştur. Yazar bu tavrı ile eserini muhtasar hale getirmenin yanı sıra hem bir konuda uydurulmuş rivayetlerin tamamını tek tek zikretmemiş hem de okuyucuya bu konulardan birinde duyabileceği farklı rivayetlerin de tamamen uydurma olduğu bilgisini vermiştir. Yine yazarın, bazen de meselenin tam olarak neyi ifade ettiğini açıklamak için örnek rivayetler verdiği görülmektedir. Mesela isimlerini zikrederek insanları zemmeden hadislerin tamamının mevzûattan olduğunu söyledikten sonra bu konuya

örnek olarak Hz. Muâviye'nin fazileti ve zemmiyle ilgili hadislerin tamamının uydurma olduğunu söylemiş ve ardından Hz. Muaviye hakkında, "Muâviye'yi minberimde görürseniz taşıyıp öldürün" veya "Muâviye'yi minberimde görürseniz onu öpün. Çünkü o emin ve güvenilirdir" (s. 85-86) rivayetlerine yer vermiştir. Bir başka örnek olması açısından da çiçeklerin faziletine dair zikredilen rivayetlerin tamamen mevzû olduğunu ifade edip ardından "Beyaz gül Mî'râc Gecesi'nde benim terimden yaratıldı. Kırmızı gül de Cibrîl'in terinden, sarı gül de Burak'ın terinden yaratıldı" (s. 100) rivayetini zikrederek okuyucunun zihninde oluşabilecek merakı gidermeye çalışmıştır.

Yıldırım'ın, eserinde sahih hadis bulunmayan konuları ele almayı amaçlamakla beraber, istisnaları olan sahih rivayetlere de yer verdiği görülmektedir. Mesela "Horozla ilgili hadisler biri hariç tamamı uydurmadır" dedikten sonra "Horoz sesini işittiğinizde Allah'ın fazlından isteyiniz çünkü o melek görmüştür" (s. 101) rivayetini zikretmiştir. Benzer şekilde "Beytülmakdis'in faziletiyle ilgili üç hadis dışında sahih hadis yoktur" değerlendirmesinin ardından bu üç hadisin; bineklerin sadece üç mescid için sefere hazırlanacağı, Mescid-i Aksa'nın Mescid-i Haram'dan sonra inşa edilen ikinci mabed olduğu ve Beytülmakdis'te kılınan namazın yedi yüz namaza denk olduğu rivayetlerini (s. 48) zikretmiştir. Bu şekilde bir konuda rivayet edilen sahih hadisler bulunduğu gibi aynı konuda uydurulmuş çok sayıda rivayetlerin de bulunduğunu göstermiştir.

Yıldırım, kitapta izaha muhtaç olan hususlara metin içerisinde veya dipnotlarda temas etmiştir. Kitap, dipnotlarda birçok konu hakkında fazlasıyla doyurucu bilgiler içermektedir. Bu minvalde yazar, halk arasında yaygın olarak bilinen Hz. Peygamber'in doğumuyla alakalı harikuladeliğin uydurma olduğunu beyan ettikten sonra dipnotta bu konuda metin tenkidinde bulunan âlimlerin görüşlerine yer vererek meseleyi izah etmiştir (s. 26-27). Subhâneke duası içinde okunan "*ve celle senâuke*" ifadesinin Hz. Peygamber'den vârid olmadığını zikrettikten sonra dipnotta Hanefî mezhebinin amel ettiği konulardan olduğunu ifade etmiştir (s. 38-39). Benzer şekilde genellikle bazı tarikat çevrelerinde meşhur olan "Salât-ı tefrîciye" duasının Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade ettikten sonra konuyla alakalı değerlendirmelerine yine dipnotta yer verdiği görülmektedir (s. 27-28).

Kitap akademik bir üslupla yazılmakla beraber muhtevası, dilinin yalınlığı ve akıcılığı açısından akademik tahsil yapmamış okuyucular

tarafından bile kolayca anlaşılabilir durumdadır. Kitapta, hadis ilminin usûlü'l-hadîs konularının kapsamına giren sened ve metin tenkidi, râvilerin cerh ve tadil açısından değerlendirilmeleri gibi hususlar ziyadesiyle yer almaktadır. Kitap bu yönleriyle hem hadis ilminin uzmanlık alanına giren meseleleri ele almış hem de akademik gaye gözetmeyen okuyucuya dönük bir çalışma olarak okurların istifadesine sunulmuştur. Kitabın daha sonraki baskılarına katkı sağlaması açısından okurken tesadüf ettiğimiz; menkibe kelimesinin “menkabe” (s. 86), İbnu'l-Cevzî ifadesinin ise “İbnu'l- Cevzî” (s. 105) şeklinde hatalı yazımına işaret etmek yerinde olacaktır. Ayrıca kitapta iki yerde rastladığımız batı menşeli “varyant” kelimesi yerine hadis ilminin ıstılahından olan “tarîk” kelimesinin kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Mevzû hadisler, çeşitli kişi ve gruplar tarafından çok farklı amaçlarla hakkında sahih hadis bulunan ya da bulunmayan birçok konuda uydurulmuştur. Ne yazık ki uydurma rivayetlerin tefsir, fıkıh, kelim, tasavvuf gibi bazı eserlerde de yer aldığı görülmektedir. Bu tür eserlerin ve müelliflerinin ilmî kıymetinden ötürü bu tür kitaplarda zikredilen uydurma rivayetlerin sahih rivayetler olduğu düşünülmüştür. Bu tehlikeye karşı hadis âlimleri, bazı mütedâvel eserlerde zikredilen hadislerin tahrîcini yapmışlardır. Mesela Irâkî'nin, Gazzâlî'nin *İhyâ* adlı eserinde zikrettiği rivayetlerin tahrîcini yaptığı *el-Muğnî* adlı eseri böyle bir gaye ile ortaya çıkmıştır. Nitekim Yıldırım'ın da eserinde zikrettiği asılsız rivayetlerin, genellikle mezheb ya da tarikat zümreleri içerisinde meşhur olan rivayetlerden olması dikkat çekmektedir. Bu durum hadis olarak zikredilen bir söze temkinli yaklaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Hadis ilminin problemlerinden olan ve güncelliğini de koruyan uydurma hadis meselesini böylesine kısa ve öz bir şekilde ortaya koymasından dolayı yazarı takdir etmek gerekir. Geniş bir okuyucu yelpazesine hitap eden bu kitap, ayrıca toplumu din konusunda bilinçlendirmekle görevli kimselerin de her zaman müracaat edebileceği bir başvuru kaynağı konumundadır.